

Theologiæ Sacramentalis Scholasticæ Et Moralis Pars ...

Ad Mentem Doctoris Subtilis Ioannis Duns Scoti D. Augustino conformen

In Qua Tractatur De Impedimentis Matrimonii, Usu Et Divortio

Bosco, Jean a

Lovanii, 1685

Concl. XIX. Licitè redditur debitum petenti ex malo fine: secus si ipsum
opus externum nequeat fieri sine peccato.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73448](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73448)

& deficit causa iusta. Ita præfatus Auctor sup. n. 39. 40. & 41.

Addit n. 42. non esse mortale in conjugatis, per similia dare causam commotioni membrorum servientium generationi, & incurrere in distillationes prævisas: quàmvis inter solutos id esset mortale. Et si aliquis interroget, quare potius liceat admittere hanc commotionem & distillationem, quàm pollutionem: Respondet; quia istud non est grave damnum generationis in tali statu, & aliundè eæ delectationes & spirituum commotiones in eis vacant culpâ mortali. Sic ille. Credat qui volet.

Sed consequenter credere debet, eas delectationes & spirituum commotiones vacare culpâ mortali in conjugatis, quibus ab extrinseco copula est prohibita: v. g. quia sunt in loco publico, vel loco sacro; vel prohibentur copulari ratione damni, quod sibi, vel proli faciunt.

Probatur: quia tunc suapte naturâ est licitus usus Matrimonij & ab extrinseco prohibetur ratione honestatis naturalis, aut reverentiæ, vel charitatis aut pietatis. Jam autem eæ delectationes his virtutibus non adversantur neque honestati naturali, aut reverentiæ debitæ loco sacro. Idem est, quoties est physicum impedimentum ad copulam; ut si impotentia cœcundi superveniat Matrimonio contracto. Patet: quia eadem ratio hic militat; putâ quia illa impotentia non repugnat istis commotionibus.

Sed quid, si concubitus interdictus sit ab Ecclesia in poenam alicujus delicti? Eadem est resolutio: cum poena non debeat extendi ultra proprietatem verborum: extenderetur autem, si per copulam seu concubitum intelligerentur etiam dicti tactus, & commotiones seu delectationes.

Nunquid & hi tactus licent, quando interdictur debiti petitorio, eò quòd valor Matrimonij sit dubius? Videtur quòd non. Quia Matrimonium, eos cohonestans, est dubium, & proindè jam dubia etiam erit honestas illorum tactuum, & delectationum seu commotionum. Nec aliundè jus possessionis præponderat; sicut nec ad debiti petitionem.

Nec obstat: quòd possit reddere debitum, si petatur; quippè, ut suppono, conditio nondum est posita. Quòd si ponatur, id est, si pars petat debitum; tunc, sicut ex illa petitione ipsa copula redditur licita; ita & ille delectationes veneræ. Porro disparitas inter hanc casum & præcedentem est; quòd hic sit impedimentum ab intrinseco, & ex natura rei, propter dubium de Matrimonij cohonestantis actum valore; ibi verò ab extrinseca dumtaxat Ecclesiæ prohibitione, idque poenali, quæ extendenda minimè est ultra terminos, in quibus loquitur, ut statim dixi. Vide Sanchium disp. 44. n. 24.

Quid ergò, inquis, quando ratione voti castitatis impeditur? Respondeo: culpam esse lethalem admittere delectationem veneræ: hæc etenim repugnat castitati non minùs, quàm ipsa copula; ubi ergò hæc non est licita, neque

illa delectatio licita erit; nisi forte vovisset non simpliciter castitatem, sed præcisè abstinere à petitione debiti. Dispar ergò est ratio de aliarum rerum delectatione, quæ ex circumstantiâ extrinseca sunt malæ: ut quando actus conjugalis est malus ob salutis periculum &c. Quia illa delectatio vel tactus non opponuntur illi circumstantiæ extrinseca, ut sup. dictum est: at hic directè opponuntur voto extrinseco, quod obligat ad abstinendum ab omnibus veneris, & consequenter ab his; obligat, inquam, æqualiter conjugatos ac solutos, ubi lex justitiæ matrimonialis non urget. Vide Sanchez sup. n. 25.

Atque hic sit finis hujus Conclusionis, in qua, si quidpiam dictum, quod fortè aures castas aliorum offenderet, ignoscendum est; quia res necessaria scitu Confessarijs, quorum aures adhuc plura & magis immundè pati debent; sed omnia munda mundis. Porro finem præsentis Sectioni imponet resolutio hujus quæstionis: An quoties peccat conjux debitum exigens, peccet similiter illud reddens? Sit itaque

CONCLUSIO XIX.

Licitè redditur debitum petenti ex malo fine: secùs, si ipsum opus externum nequeat fieri sine peccato.

HAtenùs disputavimus de varijs circumstantiis, ex quibus actus conjugalis vitari potest; quarum aliqua tenent se ex parte personæ, v. g. votum castitatis, affinitas &c. alia ex parte ipsius actus, ut locus publicus, Ecclesia, periculum abortus &c.

Porro hic contròvertitur; an quoties peccat conjux debitum exigens, peccet similiter illud reddens; ut proinde non teneatur reddere: quippe *Nemo potest ad impossibile obligari*, Reg. 6. de Reg. juris in 6. *Qua autem facta laedunt pietatem, existimationem, verecundiam nostram, & (ut generaliter dixerim) qua contra bonos mores sunt, nec facere nos posse credendum est*, inquit Papinianus l. *Filius*, 15. ff. de Condit. instit.

Et verò quis dubitet, omne peccatum, vel veniale solum, fieri contra bonos mores? Ergò nemo teneatur reddere debitum, si reddendo vel solum venialiter peccet. Hoc certum est. Sed incertum; an dum conjux exigens debitum peccat, sive mortaliter, sive venialiter, similiter peccet illud reddens.

Equidem non semper id verum esse, docet prima pars nostræ Conclusionis, quæ paucos habet contradictores, & nullam ferè difficultatem. Cum enim tali casti copula per se sit licita, & benè fieri possit ab utraque parte, tota malitia ejus provenit ex mala voluntate petentis, qui posset & deberet honestum finè intendere; atque adeò posset, si vellet, non peccare per talem copulam. Quare reddens non consentit, aut cooperatur

Secus, si tantum se-
quatur
commotio
membrorum, seu
cunâdam
sanctus.

614.
An licet
hac commo-
tio, quando
copula ab
extrinseco
est prohibi-
ta.

Consequen-
ter licet,
probatur.

615.
Etiam dum
in poenam
delicti Ec-
clesia concu-
bitum.

Quid si
valor Matr.
sit dubius?
Videtur,
quòd tunc
non liceat
tactus isti.

616.
Ocurrunt
objectioni.

Quid si sit
impedimen-
tum voti?
Similiter
non licet.

617.
Finis Con-
clus.

618.

Nulla est
obligatio
reddendi de-
bitum cum
peccato.

619.
Probatur 1.
pars Con-
clus. ex ra-
tione.

illi malitiæ; sed quanta quanta est, refunditur in voluntatem petentis.

Confirma-
tur à simili.
ex Pontio.

Hæc ratione (inquit Pontius lib. 10. c. 3. n. 5. ubi docet nostram Conclus.) non peccat, qui petit Sacramentum Confessionis ab eo Sacerdote, quem scit esse in peccato mortali; quia potest habere actum contritionis, quo dignè ministret, & suâ culpâ non habet. Hæc etiâ ratione non peccat, qui petit mutuum ab usurario, quem scit exacturum usuras; quia ille petit tantum mutationem pecuniæ, quam posset benè exercere. Nec etiâ peccat ex eadem ratione, qui dat pecuniam exactam ab usurario; quia actus ille dandi etiâ hic & nunc non est malus, & actum accipiendi posset usurarius benè exercere reddendo, quod datur ultra sortem, & suâ culpâ facit malè.

620.
Illatio Pon-
tius.

Itaque uno verbo rem istam comprehendens, dico. Quoties peto actum ab aliquo, vel adjuvo ad actum, qui hic & nunc non potest ab illo fieri benè vel malè, pecco & cooperor peccato illicito. At cum potest fieri benè, & culpâ facientis fit malè, non pecco neque cooperor. Sic ille. Et nos cum illo.

Limitatur.

Eo tamen salvo, ut sine meo incommodo respectivè gravi nequeam ejus peccatum impedire. Alioqui charitas obligat, ut quantum commode fieri potest, impediam peccatum proximi mei; & ut non dem ei occasionem aliquam, est de remotam, peccandi.

Sanchez.

Quod probè sciens Sanchius lib. 9. disp. 6. ubi n. 4. docet nobiscum, uxorem posse reddere debitum viro petenti ex malo fine, v. g. animo fornicario, imò teneri reddere: statim n. 5. fateretur, quoties conjux exactus potest commode absque timore odij, indignationis, & incontinentiæ alterius conjugis peccantis mortaliter in exactione, & absque suo damno, teneri illum præcepto correctionis fraternæ ad avertendum alterum. Quia, inquit, lex charitatis obligat ad retrahendum proximum à peccato, ubi commode fieri potest.

621.
Existimat
Sanchez
præceptum
correctionis
raro hic ob-
ligare uxorem.

Credo tamen (prosequitur paucis interjectis) rarissimè ad hoc obligari uxorem. Tum, quia potest moraliter viri indignationem timere, & fore, ut suspicetur ipsam non virtutis zelo, sed alieno amore captam induci: tum etiâ, quia moraliter potest credere, virum, qui contra votum est sacrilegus in petendo, vel alter admittit culpam lethalem petens, ita ardore carnis incensum esse, ut facilè incontinentiæ periculum patiatur, negata sibi copulâ; atque aded moraliter non est spes emendæ, quæ desideratur, ut præceptum correctionis obliget; imò est timor majoris damni.

Viri facilius
obligantur

Tandem; quia onus gravissimum esset veritatis, quæ fœminas decet, offerre se viro ad semper petendum. Viri autem facilius hoc præcepto obligari possunt; cum possint uxori bus petentibus cum peccato consulere, ne peccent petendo, & se illis offerre ad crebrius petendum, & majus in uxorem imperium habeant, ipsisque incumbat gubernare. Sic ille.

622.

Ubi, ut vides, loquitur etiâ de voto castita-

tis, quod putat tali casu redditionem debiti non inficere, per se loquendo; ut manifestius docet n. 7. dicens: Tertia regula fit: Quando exigere est culpa lethalis, non ob aliquam circumstantiam tenentem se ex parte actus, sed ob circumstantiam personalem ipsius exigentis, ut si v. g. malo fine petat, vel ratione voti castitatis, quo ligatus est, sit sacrilegus petendo; tunc tantum abest, ut reddens peccet, ut potius reddere teneatur. Ita præfatus Auctor.

Petenti voto
casti-
tatis tenetur
conjugi red-
dere, juxta
Sanchez.

Nunquid rectè? Non puto, quantum ad votum castitatis. Quippè eo stante, nequit opus externum benè fieri à petente, quâ talis est; & ablatio voti non subest ejus potestati, ita ut, tamen vellet, non posset licitè exigendo copulari; atque aded reddens cooperatur actioni per se malæ, scilicet copulæ sacrilegæ, quæ aliàs non poneretur, quod est intrinsecè malum, juxta illud Apostoli Rom. 1. vers. fin. Qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, quoniam 1. qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus.

Oppositum
probat.

Atque hæc est unica ratio, & manifesta, ut ait Pontius sup. n. 3. secundæ partis nostræ Conclusionis. Quia (utor verbis ejus) reddens debitum illi, quem scit cum peccato petere ob impedimentum, quod ab eo actu hic & nunc exercito separabile non est, cooperatur peccato alterius, quod committit in actu exteriori pravè utendî corpore alterius conjugis: ergò non licet. Antecedens probo: quia ut sic reddens dicatur cooperari peccato, non est necessarium, ut intendat ruinam proximi; sed satis est, ut cooperetur ad actum, qui hic & nunc non potest fieri benè vel malè; sed necessariò malè. At nisi illius corporis hic & nunc, prout est ab eo homine impedito voto, vel alio impedimento non potest benè fieri; neque enim in ejus potestate est tunc tollere impedimentum; ergò cooperatur illi.

623.
Probat n.
pars Con-
clus. ex
Pontio.

Et explicatur ampliùs. Quia si ille potest reddere licitè, petente alio eo modo quo diximus, non solum poterit, sed tenebitur; & ex consequenti, non reddens peccaret. Ergò contra virtutem aliquam. Contra nullam autem peccat. Non contra justitiam; quia petens iniquè nulum habet jus iniquè petendî; id enim possumus, quod jure possumus. Quare licet ille, qui impedimentum habet voti, vel loci vel aliud, habeat dominium ejus corporis, cujus usum exigat; id tamen dominium quoad usum impeditum est voto v. g. & non habet jus, nisi ad usum licitum: ille autem sub ea circumstantia est illicitus. Ergò non facit contra jus illius, qui negat eo casu. Hæc Basiliius. Quæ clariùs elucescent ex solutione argumentorum Sanchij.

624.
Explicatur
ampliùs.

Primum est. Quia cum actus ille non sit ex sua natura illicitus, sed ex circumstantia se tenente ex parte exigentis; idemmet actus, ut se tenet ex parte conjugis reddentis, in quo non reperitur aliqua circumstantia vitians, erit licitus; imò & debitus ex justitia.

Primum
arg. Sanchez.

Respondet Pontius sup. n. 4. Circumstantia illa, quæ se tenet ex parte personæ, vitiat actum prout hic & nunc fit, juxta vera principia Theologiae,

625.
Rejicitur à
Pontio.

logiæ; sicut & actus ipse Confessionem administrandi vitatur ab excommunicatione, quâ tenetur Sacerdos, quâvis secundum se ille actus sit bonus; & non afferat secum eam circumstantiam; & aliâ licitum esset petere Sacramentum ab excommunicato, qui absolvi non potest, quod tamen falsum est: quia tunc petit Sacramentum ab eo, qui acquiescens ejus petitioni non potest bene vel malè administrare Sacramentum; sed necessariò administrat malè, cum non habeat copiam absolutionis: & tunc petitio habet rationem scandali activi; quia petit id, quod necessariò faciendum est malè, si fiat. Sic ergò qui cooperatur usui corporis cum petente, impedito v. g. voto, peccat; quia licet ille usus ex se sit licitus & non afferat secum eam circumstantiam voti: at prout hic & nunc exercetur, non est licitus. Circumstantia enim illa vitiat non solum petitionem, sed etiam usum petentis, cui usui alter cooperatur reddens.

626.

Varia exempla adducta à Pontio ad hoc propositum.

Et explicari potest exemplis. Is enim, qui ministrat carnes in die veneris, aut cœnam jejunanti parat, peccat; quia actus ille licet secundum se non sit illicitus, attamen ex circumstantia temporis illicitus est. Item, si quis ministraret cœnam habenti votum jejunandi illo die, peccaret; vel qui ministraret carnes Carthusiano, quem sciret non posse carnes comedere; cum tamen hæc omnia non sint secundum se mala, sed ex circumstantia personæ. Hæc tamen Pontius.

Non placent Auctori.

Ostenditur disparitas.

Verum, meo judicio, exempla isthæc nihil probant. Nam, ut alibi diximus, ex gravi causa licitum est apponere carnes aut cœnam in die jejunij; itemque illi, quem sciò habere votum jejunandi, vel non comedendi carnes. Et ratio est; quod appositio carniū aut cœnæ non sit mala; sed comestio tantum, ad quam apponens proximè non concurrit; & propterea potest excusari. At verò in casu nostro, mulier non solum apponit carnem suam ad usum; sed ipsius carne vir utitur, idque illicitè; ad quem usum ipsa proximè concurrit, viro coagendo. Qui autem apponit carnes aut cœnam, non concurrit proximè, ut jamjam dixi, ad comestionem; quia carnis, aut cœnæ appositæ, potest adhuc alter non peccare; scilicet, non comedendo. Vir porò utens corpore fœminæ, non potest non peccare, ut supponitur. Magna ergò disparitas inter prædicta exempla, & nostrum casum.

627.

Quando foret paritas.

Esset verò paritas, si mulier v. g. dormiat apud virum, sciens quod ipsa abutetur; in hoc quod dormit ibi, non necessariò peccat; quia illa dormitio est actio indifferens, quâ positâ, vir non necessariò peccat; quâvis sit occasio peccati, quam non semper debemus evitare. At verò, si voluntariè patiatur se abuti à viro, jam non solum dat occasionem peccati; sed reverà coëfficit actum peccati, quod est intrinsicè malum.

Resp. Auctoris ad 1. arg. Sanchezij.

Respondeo ergò breviter ad primum argumentum Sanchezij: circumstantiam efficientem personam petentem indirectè afficere personam reddentem, quatenus cooperatur peccato alterius. Undè non solum non tenetur, sed nequidem potest reddere. Nonne etiam actus conju-

galis in loco sacro, aut publico, per se & ex natura sua est licitus? Et tamen illicitus; & consequenter indebitus in tali loco. Ergò similiter in casu nostro; & tamen illa copula per se sit licita; illicita tamen, & per consequens indebita respectu personæ, habentis votum castitatis.

Quod autem istud votum indirectè afficiat personam reddentem, ostendo in ipso contractu Matrimonij; qui non solum ex parte votum habentis est illicitus, sed etiam ex parte alterius, ut Sanchez dicit lib. 7. disp. 11. n. 11. dicens: Scienter contrahens cum habente votum castitatis peccat mortaliter. Quippè cooperatur alterius peccato, fitque socius & particeps illius. Sic ille.

Quæ autem disparitas inter contractum conjugalem, & copulam conjugalem? An forte, quòd Matrimonium inter duos necessariò debeat consistere? Sed nunquid etiam copula? Quæ ergò ratio disparitatis? Quòd, inquis, conjux non habens votum possit licitè petere copulam; ergò ex parte sua actus est licitus. At verò non licet petere contractum. Sic etiam in loco sacro, aut publico, utrique prohibetur petere; hic autem alter potest licitè petere.

Fateor; sed quid tum? Etenim non bene sequitur; licitè petit, ergò licitè reddit. Ratio: quia in petitione non cooperatur peccato alterius: cum reddens non peccet, si velit; secus in redditione, cum tunc petens peccet.

Planè, reponis; sed non cooperatur petitioni, quæ sola est mala. Respondeo: etiam ipsam copulam sequentem esse malam; aliàs dici deberet, peccatum externum completum fuisse in ipsa petitione. Si id admiseris, admitto & ego sententiam Sanchezij. Sed casus supponit, quòd copula ex parte petentis sit peccatum. Alioquin dicas, etiam peccatum contractus Matrimonij in ipsa petitione fuisse completum, & idè non peccare, qui cooperatur contractui.

Audio replicantem: in casu nostro reddens censetur virtualiter petere; vel saltem ex parte sua accedere meliori modo, quo de jure potest: potest autem ipse accedere, si velit, non obstante impedimento alterius, ut dictum fuit. Respondeo: si ita est, sententia Sanchezij nullatenus potest reprobari; eo quippè supposito, petens in ipso actu non peccabit, nisi forte propter malam intentionem, quam potest mutare; & sic non est casus, de quo quæritur. Neque pars innocens tenetur, per se loquendo, tali modo accedere; adeoque justè negat accessum.

Minimè justè, urget quispiam (estque secundum argumentum Sanchezij) quia voto castitatis se astringens non amisit dominium corporis alterius conjugis, per Matrimonium acquisitum; sed tantum peccat exigens in ordine ad Deum, cui fidem voti violat: ergo tenetur conjux exactus reddere petenti rem suam: sicut si nummos, apud alterum à se depositos, peteret ad fornicandum.

Et confirmatur: si quis apud inopem centum aureos deposuisset, & postmodum nec donans illi inopi, nec ipsi promittens, soli Deo voveret.

628.

Votum indirectè afficit personam reddentem. Probatur à simili in contractu Matr.

Ostenditur dissimilitudo.

629.

Replicat.

Oppugnatur. Sola petitio hic non est mala, sed etiam subest quædam copula.

630.

An in casu proposito reddens censetur virtualiter petere.

Secundum arg. Sanchezij.

631.

Confirmatur.

se

se illos minimè petiturum; teneretur inops exigenti illos reddere, utpotè nullum jus retinendi habens; nec ob id diceretur cooperari sacrilegæ fractioni voti petentis: ergo similiter in nostro casu. Ita Sanchez.

*Solutio
Pontij.*

Respondet Pontius sup. n. 6. Quàmvis astrictus voto castitatis adhuc habeat dominium corporis conjugis; tamen dominium illud impeditum est quoad usum, propter rationem dictam. Quare exemplum, quod adducitur de reddente nummos deponenti, quem scio repetere illos ad fornicandum, non est ad rem; nam finis adjungitur ex malitia operantis, & posset hic & nunc benè uti, salva redditione; sicut dicebamus, cum petit usum corporis ex pravo fine.

632.
*Resp. ad
confirmatio-
nem.*

Ad confirmationem dico: si ille, apud quem deposita est pecunia, ignarus est voti, ignorantia excusatur, & non peccat reddendo. At si conscius voti est, jam ille poterit in suos usus consumere, si cum vovit non petere, votum fecit de non extrahendo ex potestate illius, neque per se, neque per alium; fuit enim illa quædam donatio. At si tantum votum fuit de non extrahendo per se, non potest reddere illi petenti; benè tamen alteri, petenti ejus nomine. Ita Basilius: Ratio patet; quia ille peccat, alter verò non.

Expenditur.

Interim, si eos centum aureos clam extraheret à potestate ipsius; existimo, quòd non peccaret contra justitiam, sed solum contra religionem; quia auferret, quod suum est; cum per votum soli Deo factum non satis constet, dominium rei in illum inopem fuisse translatum. Hinc tamen non sequitur, inopem teneri reddere, si petat. Nam si quis petat gladium depositum apud me, ut interficiat proximum suum, non tenor reddere; si tamen clam auferret, non peccaret contra justitiam, quia auferret rem suam.

633.
Objectio.

Si dixeris: Hic potest reddere gladium, si aliàs timeat grave incommodum; ergo etiam mulier debitum reddere, si aliàs timeat grave odium & inimicitiam mariti. Respondeo neg. Consequitur reddendo gladium non cooperatur peccato ipsius; secus reddendo debitum: quia occisio ab ipso solo ponitur, secus copula.

*Per votum
castitatis
impeditur
usus conju-
gij.*

Itaque per votum castitatis conjuges non amittunt dominium radicale corporum, sed usus impeditur. Sicuti in loco sacro conjuges habent dominium corporum, & tamen usus impeditur ex parte utriusque, etiam secundum Sanchium; & idè non tenentur, imò nec possunt reddere, nec petere, nisi justa causa excuset. Similiter per dubium superveniens de valore Matrimonij non perditur dominium; sed usus redditur illicitus; & idè altera pars minimè dubitans, sed omninò certa de valore Matrimonij, nequit reddere; saltè non tenetur; quia dubitans non habet jus ad usum, stante tali dubio. Veluti etiam si mutuo sibi promississent non petere, esto per talem promissionem non perdant dominium corporum, equidem jus proximum ad usum est sublatum.

634.
Objectio.

Sed contra, inquis: qui vovet Deo castitatem, non obligatur conjugi, sed soli Deo; ergo reti-

net totum suum jus, quod antea habebat, in conjugem, & ad nihil ei obligatur. Sicuti si quis promississet Deo, mihi dare centum aureos, ex illa promissione mihi non competit jus in illos aureos; neque peccaret contra justitiam, qui non solveret; sed solum contra religionem: ergo similiter in nostro casu, petens debitum solum peccat contra Deum, & non contra conjugem.

Respondeo: quia peccat contra Deum, etiam indirectè offendit conjugem, inducens eam ad cooperationem sui peccati contra Deum; & idè non habet jus, ut conjux debitum reddat: quod si posset reddere non cooperando peccato, sed solum illud permittendo; indubiè teneretur, nisi commodè posset illud impedire.

Ex his patet responsio ad aliud exemplum, quod Sanchez pro se adducit sup. nu. 4. Si vir existimans Matrimonium esse irritum ob impedimentum dirimens petat, reus est culpæ mortalis: at uxor certò sciens, illud minimè subesse, non potest debitum negare.

Respondetur enim primò ad hominem. Sanchez lib. 2. disp. 41. n. 56. docet: si alter tantum dubius sit, petatque à non dubitante ante præmissum debitum examen potest conjux non dubitans, conscius dubij alterius, negare debitum quia dubitans non habet jus ad petendum. Sic ille. Si dubitans non habet jus, & idè non dubitans potest debitum negare; quis indicavit Sanchio, virum, qui existimat Matrimonium esse irritum, habere jus; & idè uxorem, certò scientem ejus valorem, non posse debitum negare?

Hinc respondetur secundò: non teneri tali casu uxorem reddere debitum; imò non posse, nisi reddat alterum certum de valore Matrimonij; aliàs cooperabitur peccato ipsius. Quòd si talia ei proponantur argumenta, ut certus esse possit, si velit, & nihilominus credere renuat; jam uxor certa & petere potest, & reddere; quia malitia copulæ tunc oritur ex sola voluntate increduli, qui posset benè & licitè copulari, si vellet.

Quæ cum ita sint, rectè dixit Dicastillo sup. n. 244. probabilissimum sibi videri, quod docet Basilius lib. 10. c. 3. nempe, quando is, qui illicitè exigit, solum exigit illicitè ratione alicujus, quod, quando exigit, non subest libertati exigentis liberare se ab eo impedimento; quin potius velit nolit, tali impedimento astringitur; ut quando exigit illicitè, quia priùs emisit votum castitatis, aut quia priùs contraxit affinitatem cum conjuge, cognoscendo consanguineam conjugis; tunc non posse licitè reddi debitum ab altero, cui exigitur; quia id esset cooperari actui, qui jam exigenti non potest non esse peccatum.

Quando verò exigitur illicitè ratione alicujus impedimenti, quod, quando debitum exigitur, potest libere exigens ab eo se liberare; ut quando solum exigitur illicitè ratione alicujus inordinati finis intenti ab exigente, aut quia deficit finis, qui debuit apponi; tunc potest licitè reddi; quia id non est cooperari intentioni finis,

aut

Diluitur.

635.
*Exemplum,
quod San-
chez pro se
adducit.*

*Ostenditur
non convin-
cere inten-
sum. Primò.*

636.
Secundò.

*Dicast. ubi
cas sententi-
am Pontij
probabilissi-
mam san-
ctus sequitur.
Prima pars
sententia.*

637.
Secundò.

aut defectui intentionis debitæ; sed tantum est cooperari actui, quem exigens adhuc post petitionem potest efficere bonum; & tum qui reddit, nullo modo inducit ad peccatum activè scandalizando; sed tantum exigens scandalizatur passivè. Propter quod passivum scandalum non sunt dimittenda opera, quæ alioqui sunt sub præcepto, qualis est debiti conjugalis redditio. Atque adeo in eo casu non solum licet, sed debet debitum reddere, si aliud non obstet ex alio capite. Ita hic Auctor.

638. *Quid sentit de hac controversia Averfa. Primum asseritur.* Et quid putatis Averfam sensisse de hac controversia? Attendite ad ea, quæ scribit q. 17. sect. 3. §. Sed in hac re. Certum, inquit, esse debet, conjugem rogatum ad copulam ab altero illicitè petente teneri lege charitatis, & correptionis fraternæ, ubi hanc profuturam sperat, admonere illum sui impedimenti ac prohibitionis, ut à tali petitione desistat.

Secundum. Putandum quòque est; si absque magno dispendio possit absolvi negando debitum resistere, teneri ad id eadem lege charitatis; nimirum ad impediendum peccatum alterius. Si enim in alijs rebus tenetur quisque, quando absque gravi dispendio potest, positivè operari ad impediendum peccatum proximi: quanto magis, quando id præstare potest, solâ denegatione & subtractione operationis suæ? Si autem non possit denegare, absque magno dispendio vel suo, vel etiam conjugis petentis: utpote si timeat sibi gravem indignationem conjugis, aliudve damnum, rixas & discordias in domo, aut timeat peccatum aliquod incontinentiæ in ipso conjugè, sive aliud detrimentum; tunc poterit licitè reddere: quia non tenetur cum tanto incommodo & dispendio vel suo, vel alterius, impedire peccatum illius. Imò tale posset esse periculum & damnum imminens, ut non solum possit sed etiam teneretur reddere: quod prudenter pro qualitate personarum & rerum dispiciendum est.

639. *Tertium.* Poterit tandem prudens conjux ad copulam invitatus ab altero illicitè petente convertere redditionem in petitionem, dicendo, se potius ab illo petere, & ita habere copulam animo & affectu petentis. Ubi, quàmvis ille, qui antea petijt, peccaverit in ipsa illicita petitione: tamen non erit peccaminosa executio ipsa copulæ; ad quam proinde alter licitè prorsus concurrat, non tamquam cooperans ad instantiam illius, sed tamquam per se operans. Sic ille. Tu cogita, an benè.

Quid respondet ad rationes Sanchez. Et §. sequenti respondet ad rationes, quibus Sanchez sup. n. 12. conatur probare, non peccare conjugem reddentem incestuoso petenti, aut voto castitatis ligato, tametsi lex justitiæ non cogat eam ad reddendum. Prima autem est: quia hoc non est cooperari delicto alterius, quare non est, cur crimen sit. Respondet Averfa: si conjux rogatus se habet, ut purè reddens, cooperari copulæ; quæ non solum in petitione, sed in executione ipsa alteri petenti illicita est. Ita Averfa.

640. *Rebatur.* Et nonne, dicit aliquis, ipse Sanchez docet, ut sup. audivimus, conjugem requisitum, si

Bosco de Matrim. Pars II.

quod in sola petitione non sit peccatum. commodè possit, teneri alterum avertere ex præcepto correctionis fraternæ? Ergò non in sola petitione copulæ est peccatum; sed etiam in actuali copula: nam correctio fraterna non obligat, nisi ad vitandum peccatum futurum. Responderi posset: admonitionem esse necessariam, ne perseveret in ipsa petitione, quæ mala est, & quam tenetur relinquere.

Secundaria ratio Sanchez. Et cuncta est: quia si dubius de valore Matrimonij petat à non dubitante, potest hic non reddere; quia ille jus non habet petendi; potest etiam reddere. Nam cum sit in possessione pacifica, potest uti plenè suâ possessione, petendo & reddendo: nec aliquo modo spoliari debet ob alterius dubium. Sic ergò in nostro casu; cum conjux innocens nullo delicto, aut voto se astrinxerit, non est, cur ob votum, aut delictum alterius, quæ suos solos auctores afficiunt, jure & possessione petendi & reddendi privetur.

641. *Confirmatur.* Et confirmatur ex ratione textus cap. Transmissæ, & cap. Tua, de Eo qui cognovit consanguinitate, ubi deciditur, incestuosum cum consanguinea alterius conjugis non posse petere; at teneri reddere. Et subditur hæc ratio: Quia affinitas post Matrimonium contracta ei conjugi officere non debet, qui iniquitatis particeps minimè fuit, nec suo jure debet absque culpâ suâ privari. At valde officeret, si innocens peccaret reddendo: cum privaretur plenâ possessione, quâ, secluso voto & delicto alterius, gaudebat: essetque ei necessarium semper petere, ut Matrimonio absque culpa uteretur; scrupulisque non immodicis vexaretur, dum petit; an ea sit petitio, vel potius redditio, propter alterius conjugis voluntatem nutibus intellectam. Hæc ille.

642. *Responsio Averfa.* Respondet Averfa sup. non spoliatur conjux innocens jure suo, quod habet ex justitiâ; sed obligatur jure charitatis avertere alterum à peccato. Nec grave onus subibit: quia si ipsemet non habeat appetitum copulæ, non erit ei grave; sed potius gratum, negare debitum: si autem appetat & ipse copulam, poterit potius petere, quàm reddere. Et si sit fœmina, non audens expresse petere, poterit signis suum desiderium indicare: quod etiam sufficit ad petendum.

Ostenditur, quod in sententia Pontificij innocens non subeat grave onus. Potest etiam vir, quando conjicit desiderium fœminæ, ne ei grave sit petere, seipsum offerre, non obstante suo impedimento; & tunc uxor licitè quoque concurret ad copulam. Nec est quòd scrupulis anxietur: quia etiam si inducatur ad petendum, ut avertat peccatum alterius, & provocata à petitione illius; reverà executio copulæ erit adhuc licita, quàmvis ille antea denter in sua voluntate & petitione peccaverit. Ac propterea eodem modo in casu dubij & voti, ille, qui rogatur à dubitante, aut per votum astricto, non potest propriè reddere; sed benè potest convertere redditionem in petitionem, ex se petendo. Hactenus Averfa.

643. *Conjuges non habent prodebitum;* Tu nota: conjuges propriè non habere jus ad reddendum, sed obligationem reddendi; sicut debitor non dicitur propriè habere jus ad solvendum debitum;

præ ius ad reddendum.

debitum; neque fit ipsi injuria, si ab illa obligatione liberetur: ergo similiter in nostro casu, innocens non privatur jure suo; nec fit ei injuria per hoc, quod liberetur ab obligatione reddendi. Nam copulam potest habere, quando vult, petendo. Neque refert, quod pars impedita prius petierit; per hoc enim pars innocens non privatur jure suo petendi; imò, ut sup. insinuavimus, sufficit ut accedat meliori modo quo potest. Unde non video, ex quo possit ibi oriri scrupulus.

Ex incestu viri uxor incurrit ali- quod onus.

Et reverà, nemo potest negare, ex incestu viri uxorem incurrit aliquod onus; cum vir, saltem licet, nequeat petere debitum, ut proinde debeat subire verecundiam petendi. Si ergo ex eo capite non privatur jure suo; neque ex hoc, quod non possit reddere, quando vir iniquè petit; censetur autem tunc saltem iniquè petere, quando ommissio petitionis non est uxori onerosa.

644. Resoluto finalis, petitionem esse licitam, scilicet redditionem.

Finio, & rursum dico: redditionem in casu proposito esse illicitam; petitionem verò licitam; quin & debitam ex charitate, ad avertendum peccatum proximi; imò & propriam, si velit copulari; nam alioqui ipsa copula est peccaminosa ex parte utriusque factis probabiliter, juxta sententiam Pontij & aliorum; neque apparet ullum incommodum in ea petitione, saltem ex parte viri, ratione cujus lex charitatis non obligaret.

An innocens petendo debitum ab incestuoso, perdat jus suum.

Imò, reponit quispiam, maximum incommodum est, quod petendo debitum ab incestuoso, vel incestuosa, innocens non poterit amplius debitum negare: quia ex tunc videtur reconciliatio facta; arg. cap. *Si vir*, de Adult. & cap. *Proposuit*, de Conjug. fervor. Potest etiam idem probari ex cap. *Cum Wintoniensis*, de Elect. ibi: *Nos attendentes, quod isti post primam electionem admiserant illos. Ubi Gloss. verb. Admiserant, ait: Nota, quod semel probatum est, reprobare non possunt, ff. de Negot. gest. l. Pomponius.... & sic illos admittendo, sibi præjudicaverunt, & jus suum amiserunt, quo poterant illos repellere eâ vice. Sic ergo conjux, qui incestuosum admittit ad copulam, non poterit deinceps debitum illi negare. Ita tenent Hostiensis cap. *Transmissæ*, de Eo qui cognovit confang. Archid. & Alij.*

Afferunt Hostiensis, & Archid. 645.

Cæterum (inquit Sanchez sup. disp. 6.n.9.)

omnino dicendum est, quamvis semel & sæpè conjux sciens & prudens debitum petierit ab incestuoso, non censeri remissionem; ac proinde non amittere jus negandi debitum. Probatum Primò: quia cum hæc privatio juris petendi debitum non fit in favorem alterius conjugis innocentis, sed in pœnam incestus, & affinitatis contractæ; nequit conjux innocens hanc pœnam remittere.

Secundò: quia ex eo, quod conjux jure suo utatur debitum exigens, non privandus est jure negandi, quod habet. Tertio: quia aliàs frustra decideretur d. cap. *Transmissæ*, hunc incestuosum minimè posse exigere, ac teneri reddere; si per primam alterius conjugis exactionem fieret habilis ad petendum. Ita Sanchez.

Porro ad cap. *Cum Wintoniensis*, Respondet: 646. ibi privatum jure eligendi admitti, ut eligat jure proprio; nec esse perpetuò à jure eligendi exclusum (ut patet ex illis verbis Gloss. sup. *Eâ vice*) at incestuosum admitti ad copulam ob jus, quod habet in eum conjux innocens, esseque perpetuo jure eligendi privatum.

Ad alia duo cap. dicit idem Auctor: quod loquantur, ubi conjux ratione adulterij amittit jus petendi. Ego autem dico, in cap. *Proposuit*, nullam fieri mentionem adulterij; sed separatur Matrimonium, quando liber ignoranter cum ancilla contraxit; nisi postea hoc sciens illam cognoverit: cap. autem *Si vir*, loquitur quidem de Adulterio, sed tantum dicit: *Si vir sciens uxorem suam deliquisse, quæ non egerit pœnitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit & ejus peccati participes*. Quis autem dixerit, innocentem, qui petit debitum ab incestuoso, reum esse, & ejus peccati participem?

Perpendat Lector: privationem juris, debiti petendi in nostro casu, non esse positam in favorem innocentis, sed in delicti pœnam; & ideò, ut dictum est, innocens non potest ei renuntiare. At verò eadem privatio ex adulterio facta est in favorem conjugis innocentis; & idcirco potest innocens eam remittere, & censetur remissio facta per copulam subsequentem, ut patebit ex dicendis Sectione sequenti, quæ erit

647. Quare innocens non potest incestuoso remittere privationem juris petendi.

SECTIO XVI.

DE DIVORTIO.

1. Quid sit divortium & quomplex.

Divortium (teste Iurisconsulto l. 2. ff. de Divortijs) vel à diversitate mentium dictum est: vel quia in diversas partes eunt, qui distrahunt Matrimonium. Dupliciter autem usurpatur (ut notat Sanchez

lib. 10. disp. 1. n. 1.) Primò, ut importat dissolutionem Matrimonij quoad torum & cohabitationem. Et in hac acceptione communiter usur-

patur apud Theologos. Secundò, ut importat dissolutionem etiam quoad vinculum. In qua acceptione utuntur hæc voce Iurisconsulti, ut constat ex toto tit. ff. de Divortijs.

De hac posteriori acceptione, id est, de indissolubilitate Matrimonij quoad vinculum, diffusè egimus Disp. præced. Sect. finali. Impræsentiarum disputabimus de prima acceptione, id est, de indissolubilitate Matr. quoad torum & cohabitationem. Quod antequam aggrediamur, oportet præmittere, & erit

CON-